

Хижко Олександр Вікторович,

Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»,
вул. Небесної Сотні, 33, м. Умань, 20300
avtorefer@gmail.com

ORCID iD: 0000-0002-2061-9447

ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО МУЗИКАНТА- ІНСТРУМЕНТАЛІСТА ЗАСОБАМИ ДЖАЗОВОГО МИСТЕЦТВА

Сучасна система освіти визначає особистість людини як найвищу цінність. У зв'язку з цим розвиток творчого потенціалу, особистісних якостей та духовності кожного індивіда ми можемо визначати як одне з основних завдань у процесі підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі музичного мистецтва. Фахова підготовка майбутнього спеціаліста у галузі музичного мистецтва передбачає спрямування різних видів діяльності на розвиток творчих здібностей студентів. У системі музичної освіти ідеї творчої самореалізації майбутнього фахівця отримали втілення у багатьох сферах. Самореалізація залежить від ціннісних орієнтацій особистості в певній сфері діяльності. Одним із чинників творчої самореалізації студента у процесі фахової підготовки, зокрема в інструментальному класі, є формування вмінь імпровізації. Залучення майбутнього музиканта-інструменталіста до джазової імпровізації забезпечить реалізацію творчих можливостей студентів, сприятиме розвитку художнього мислення, розширенню мистецького кругозору, вдосконаленню інструментально-виконавської майстерності.

Ключові слова: вища мистецька освіта, фахова підготовка, майбутній музикант-інструменталіст, джазове мистецтво.

Хижко А.В.

Творческая самореализация будущего музыканта-инструменталиста средствами джазового искусства

Современная система образования определяет личность человека как высшую ценность. В связи с этим развитие творческого потенциала, личностных качеств и духовности каждого индивида мы можем определить как одну из основных задач в процессе подготовки высококвалифицированных специалистов в области музыкального искусства. Профессиональная подготовка будущего специалиста в области музыкального искусства предусматривает направление различных видов деятельности на развитие творческих способностей студентов. В системе музыкального образования идеи творческой самореализации будущего специалиста получили воплощение во многих сферах. Самореализация зависит от ценностных ориентаций личности в определенной сфере деятельности. Одним из факторов творческой самореализации студента в процессе профессиональной подготовки, в частности в инструментальном классе, является формирование умений импровизации. Привлечение будущего музыканта-инструменталиста к джазовой импровизации обеспечит реализацию творческих возможностей студентов, будет способствовать развитию художественного мышления, расширению художественного кругозора, совершенствованию инструментально-исполнительского мастерства.

Ключевые слова: высшее художественное образование, профессиональная подготовка, будущий музыкант-инструменталист, джазовое искусство.

Oleksandr Khyzhko

Creative Self-Fulfillment of a Future Instrumentalist-Musician by the Means of Jazz Art

A modern educational system defines an individual's personality as the highest value. In this regard, the development of creative potential, personal qualities and spirituality of each personality can be defined

as one of the main objectives in training highly qualified specialists in the field of music. Professional training of a future music specialist takes different approaches to activity in development of students' creative skills. In the system of music education, the ideas of creative self-fulfillment of a future specialist have been embodied in many areas. Self-fulfillment depends on value orientations of a person in a particular field of activity. Consequently, the skills of independent creative work are important for a musician as they become essential for self-improvement combined with self-education. An important role is also played by available creative qualities together with intellectual abilities and creative activity of a person. Development of improvisation skills is one of the factors of a student's creative self-fulfillment in the course of professional training, in particular, in an instrumental class. Since we emphasize the importance of a creative component with improvisation being an integral part of a creative process and one of the most important means of jazz art, we believe that it would be helpful to study notable examples of jazz music in the training process of future specialists. Within the framework of our study, an important contribution is made through determining pedagogical conditions of creative self-fulfillment of future music teachers in the process of performing, substantiated by Ukrainian scholars: ensuring creative interaction of teachers with students when doing artistic and pedagogical interpretation of musical works with due account of praxeological factors; mastering integrative methods of stimulating creative thinking when applying various improvisational tasks that actualize the professional experience of a future music teacher. Involvement of a future instrumentalist-musician in jazz improvisation will ensure the implementation of creative opportunities of students, promote artistic thinking development, expand the artistic horizon and improve their instrumental and performing skills.

Key words: higher artistic education, professional training, future instrumentalist-musician, jazz art.

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021

© Хижко О.В., 2021

Постановка проблеми.

Стратегія сучасної освітньої політики, зумовлена євроінтеграційними процесами та новими орієнтирами в соціальному й культурно-мистецькому житті суспільства, спрямована на вдосконалення підготовки компетентних, конкурентоспроможних, всебічно розвинутих та високоморальних фахівців мистецьких спеціальностей. Зокрема, це стосується процесу підготовки майбутніх музикантів-інструменталістів, адже у світлі гуманізації освіти, що визначає духовність особистості та власне особистість як найвищу цінність, здатність музикантів-інструменталістів відповідально підходити до вивчення, інтерпретації та виконання творів мистецтва є одним із найважливіших завдань. На нашу думку, готовність майбутніх музикантів-інструменталістів до професійної діяльності залежить від їхньої готовності до творчої самореалізації, що також передбачає уміння студентів організовувати власну діяльність з метою саморозвитку та самоосвіти. Мистецтво джазу — це один зі значних засобів виховання естетичної культури майбутнього музиканта-інструменталіста, що уможлиблює також процес творчої самореалізації особистості, адже тут має місце імпрівізаційний характер музики та можливість вираження індивідуальності виконавця, що й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Здійснюючи аналіз наукових праць з питань готовності студентів до творчої самореалізації, ми дійшли висновку про те, що багато науковців, зокрема Л. Масол, Г. Падалка, Н. Сегеда, О. Теплова,

О. Щолокова та ін., займалися розробкою організаційно-методичних засобів, що сприяють самореалізації студентів у процесі фахової підготовки. А. Болгарський, Л. Котова, Є. Куришев, О. Олексюк, О. Рудницька, В. Шульгіна та ін. досліджували проблему інтеграції педагогічного і виконавського компонентів як засобів творчої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва.

Важливими для нашого дослідження були також праці, що висвітлюють специфіку джазового мистецтва як соціокультурного феномену (Ф. Шак); проблеми виникнення і становлення джазу (К. Берендт, Д. Колліер, В. Конен та ін.); джазового виконавства та імпрівізації (Є. Барбан, О. Баташов, Т. Полянський, Г. Шуллер та ін.); навчання джазу у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва (В. Дряпіка, Н. Попович, О. Павленко та ін.).

Мета статті полягає у висвітленні проблеми підготовки майбутніх музикантів-інструменталістів до творчої самореалізації засобами джазового мистецтва.

Методологія дослідження ґрунтується на загальнотеоретичних та методологічних положеннях філософії, психології та педагогіки щодо підготовки майбутнього музиканта-інструменталіста до творчої самореалізації засобами джазового мистецтва. Для реалізації поставленої мети застосовувалися методи теоретичного та емпіричного дослідження (аналіз наукової літератури, синтез, систематизація, узагальнення).

Виклад основного матеріалу. Сучасна система освіти визначає особистість людини як

найвищу цінність. У зв'язку з цим розвиток творчого потенціалу, особистісних якостей та духовності кожного індивіда можемо визначити як одне з основних завдань у процесі підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі музичного мистецтва.

Самореалізація особистості (за А. Маслоу) — це мета та результат життєтворчості [3, с. 209]. А власне проблема творчої самореалізації — це виявлення компонентного співвідношення мистецької освіти і самоактуалізації особистості, які набули в умовах сьогодення нових рис.

На думку Ю. Теплової [5, с. 132], самореалізація залежить від ціннісних орієнтацій особистості в певній сфері діяльності. У зв'язку з цим для педагога-музиканта важливими є навички самостійної творчої роботи як запоруки самовдосконалення, що поєднане з самоосвітою. Також важливу роль відіграють наявні творчі якості у поєднанні з інтелектуальними можливостями та творчою активністю особистості.

Важливим фактором у процесі підготовки майбутніх музикантів-інструменталістів до творчої самореалізації є мотивація до професійної діяльності, яка також залежить від прагнення студентів до самовдосконалення та саморозвитку.

Досліджуючи педагогічні умови творчої самореалізації майбутніх учителів музики у процесі виконавської діяльності, А. Зайцева [2, с. 9–10] визначає процес творчої самореалізації майбутнього вчителя музичного мистецтва як процес практичного втілення індивідуального творчого потенціалу студента, що детермінований сукупністю його уявлень про власні педагогічно-виконавські здібності, відображає міру можливостей актуалізації творчих потенцій студента під час цілеспрямованої фахової діяльності та орієнтується на гедоністичний результат втілення художньо-педагогічних задумів у музично-виховній роботі з учнями. Тобто процес творчої самореалізації у дослідженні А. Зайцевої виступає динамічним інтегральним утворенням особистості майбутнього вчителя.

Якщо ж говорити про готовність до творчої самореалізації майбутнього музиканта-інструменталіста, то значущими для цього процесу є такі чинники, як здатність студента до творчого мислення та інтерпретації композиторського задуму під час виконання музичного твору. На цьому етапі на передній план висувається суб'єкт-суб'єктна взаємодія між викладачем та студентом у процесі розбору, і саме під час такої взаємодії відбувається досягнення смислу музичного твору. Також важливим у творчій самореалізації є момент імпровізації. У цьому контексті джазове мистецтво є особливо цікавим, оскільки являє собою унікальний феномен, здатний поєднати вищевказані позиції в єдине русло. Джазове мистецтво — це не лише музика,

а й система, складовими якої є елементи ритму, гармонії та мелодики. Також важливими є нестандартні форми мислення, колективна пам'ять, специфіка імпровізації тощо.

Цікавою є думка Т. Анохіної, яка вважає, що джаз — це музика виконавців, підпорядкована індивідуальності музиканта. Мистецтво джазу — це один зі значних засобів виховання естетичної культури. Найяскравіші джазові музиканти мали здатність привертати публіку до себе і викликали широкий спектр позитивних емоцій. Цих музикантів можна зарахувати до особливої групи людей, що відрізняються високою комунікабельністю, оскільки в джазі духовне стає зримим, чутним і бажаним [1, с. 60].

Ми вважаємо, що у руслі нашого дослідження вагомим внеском є визначення педагогічних умов творчої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі виконавської діяльності, які обґрунтовує А. Зайцева [2, с. 11–12], а конкретно — дві з них: 1) забезпечення творчої взаємодії викладача зі студентами під час художньо-педагогічної інтерпретації музичних творів з урахуванням праксеологічних факторів; 2) оволодіння інтегративними методами стимулювання творчого мислення у процесі використання варіативних імпровізаційних завдань, що актуалізують фаховий досвід майбутнього вчителя музичного мистецтва. Згідно із задумом автора, для реалізації вищевказаних педагогічних умов завдання повинні поєднувати репродуктивну, інтерпретаційну та творчу діяльність, коригуватися відповідно до певної творчої індивідуальності студента. Організаційно-педагогічні дії з боку викладача мають враховувати інтеграцію елементів філософського осягнення музики, елементів співтворчості викладача і студента, індивідуальної виконавської творчості студентів та забезпечувати можливість самоконтролю.

На нашу думку, ефективну реалізацію цих педагогічних умов можна забезпечити не лише у процесі підготовки до творчої самореалізації майбутніх вчителів музичного мистецтва, а й майбутніх музикантів-інструменталістів. Зробити це можна саме за умови використання у ході підготовки засобів джазового мистецтва.

О. Павленко зазначає, що у процесі навчання джазу важливим є розкриття особливостей ритміки, мелодики, гармонії. Так, джазове мистецтво характеризується оригінальністю та багатоплановістю ритмічної структури. Саме ритм у джазі є багаторівневою системою, яка поєднує у собі складні приклади ритмічної техніки. Особливість ритміки джазу виявляється у прагненні до незалежності ритмічних ліній, тріольному принципі ритмічних пропорцій, синкопуванні, поліритмії, свінгу, блукаючих акцентах. Метроритмічна конфліктність в джазі має особливий естетичний

зміст, саме тому сприйняття такої музики зумовлено руховою рефлексією [4, с. 415].

Оскільки ми наголошуємо на важливості творчого компонента в ході підготовки майбутніх музикантів-інструменталістів до самореалізації, а імпровізація є невід'ємною складовою творчого процесу та одним із найважливіших засобів джазового мистецтва, вважаємо, що доцільно буде під час підготовки майбутніх фахівців вивчати яскраві зразки джазової музики.

Дослідники [4, с. 416] зазначають, що головне в імпровізації — раптовість творчого імпульсу. У зв'язку з цим її розглядають як особливий вид художньої творчості, під час якої створюється художній твір у момент його виконання, без попередньої підготовки. Творчий процес в імпровізації характеризується не лише спонтанністю, а й тим, що продукт творчості стає невіддільним від творчого акту.

Використання джазової імпровізації під час фахової підготовки студентів закладів вищої мистецької освіти розширює їхні можливості та сприяє розвитку духовного потенціалу музиканта-педагога й музиканта-інструменталіста, формуванню професійних компетентностей та вдосконаленню виконавських умінь і навичок.

Творча активність майбутнього спеціаліста у галузі музичного мистецтва і, зокрема, музиканта-інструменталіста проявляється у їхній винахідливості, оригінальності, нестереотипності мислення, творчій уяві та інтуїції. Залучення студентів до творчого процесу в контексті фахової

підготовки і конкретно — у інструментальній — розкриває їхні природні музичні здібності, сприяє розвитку пізнавального інтересу, прагненню до самоосвіти та саморозвитку. Завдяки музичній творчості у студентів активізуються процеси музичного мислення, осмислення та розуміння художніх текстів. Виконуючи зразки джазового мистецтва студенти вчаться інтуїтивно імпровізувати у конкретній ситуації, що також сприяє розвитку їхніх творчих, виконавських та певною мірою композиторських умінь.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане можемо дійти висновку про те, що залучення майбутніх музикантів-інструменталістів до джазових імпровізацій та виконання зразків джазового мистецтва сприятиме розвитку творчих умінь та активізації творчого потенціалу студентів. Також відбуватиметься не тільки активізація практичних навичок музикування та інтерпретації музичних творів, а й оптимізуватиметься процес фахової підготовки майбутніх музикантів-інструменталістів, що сприятиме зростанню мотивації студентів до самоосвіти та саморозвитку.

Включення майбутнього музиканта-інструменталіста у процес джазової творчості, вивчення основ джазового мистецтва та принципів джазового мислення, усвідомлення студентом закономірностей і законів творення джазового мистецтва сприятиме актуалізації його творчих сил та допоможе реалізуватися як фахівцям у галузі музичного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анохіна Т. Культуротворчі можливості джазового мистецтва. *ЛОГОС. Мистецтво наукової думки* 2019. № 7. С. 59–62. doi.org/ 10.36074/2617-7064.07.00.012
2. Зайцева А. Педагогічні умови творчої самореалізації майбутніх учителів музики у процесі виконавської діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007.
3. Маслоу А. Психология бытия. *Психология личности в трудах зарубежных психологов*: хрестоматия / сост. и общ. ред. А.А. Реана. Санкт-Петербург: Изд-во «Питер», 2000. С. 200–216.
4. Павленко О.М. Методичні особливості навчання джазу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі фахової підготовки. *Молодий вчений*. 2018. № 9. С. 414–418.
5. Теплова О.Ю. Теоретичні основи процесу формування готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва до творчої самореалізації. *Молодий вчений*. 2018. № 19. С. 131–134.

REFERENCES

1. Anokhina, T. (2019). Kulturotvorchy mozhyvosti dzhazovoho mystetstva [Culture-Creating Abilities of Jazz Art]. *Logos. Mystetstvo naukovoi dumky* — *Logos. The Art of Academic Thought*, Issue 7, 59–62 (in Ukrainian). doi.org/ 10.36074/2617-7064.07.00.012
2. Zaitseva, A. (2007). Pedagogichnyi umovy tvorchoi samorealizatsii maibutnykh uchyteliv muzyky u protsesi vykonavskoi diialnosti [Pedagogical Conditions of Creative Self-Fulfillment of Future Music Teachers in the Process of Performing]. *Extended abstract of a candidate's thesis* (in Ukrainian).

3. Maslov, A. (2000). Psikhologiiia bytiia. Psikhologiiia lichnosti v trudakh zarubezhnykh psikhologovi [Psychology of Being. Personality Psychology in the Works of Foreign Psychologists: Anthology]. Khrestomatiia, Rean A. (Ed.). St. Petersburg: «Piter», 200–206 (in Russian).
4. Pavlenko, O. (2018). Metodychni osoblyvosti navchannia dzhazu maibutnioho vchytelia muzychnoho mystetstva u protsesi fakhovoi pidhotovky [Methodological Specifics of Teaching Jazz to a Future Music Teacher in the Course of Professional Training]. *Molodyi Vchenyi*, Issue 19, 131–134 (in Ukrainian).
5. Teplova, O. (2018). Teoretychni osnovy protsesu formuvannia hotovnosti maibutnikh vchyteliv muzychnoho mystetstva do tvorchoi samorealizatsii [Theoretical Grounds of Developing the Readiness of Future Music Teachers for Creative Self-Fulfillment]. *Molodyi Vchenyi*, Issue 19, 131–134 (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 25.08.2021.

Прийнято до друку 23.09.2021.